

**Journal of Innovative
Research in Social Studies**

Sosyal Bilgilerde Yenilikçi
Araştırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2022

Sosyal Bilgiler ve Göçmen Öğrenciler: Meta-Sentez Çalışması

Social Studies and Immigrant Students: Meta-Synthesis Study

Yazar Bilgisi / Author Information

Murat UYSAL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Antalya/Türkiye
Graduate Student, Akdeniz University, Institute of Educational Sciences, Social Studies Education, Antalya/Turkey

uysal.mu07@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9353-1825>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Received : 27.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 15.12.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2022

Atıf / Cite

Uysal, M. (2022). Sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler: Meta-sentez çalışması. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5(2), 70-94. <https://doi.org/10.47503/jirss.1195748>

Sosyal Bilgiler ve Göçmen Öğrenciler: Meta-Sentez Çalışması

Social Studies and Immigrant Students: Meta-Synthesis Study

Özet

Bu çalışmanın amacı komşu ülkemiz olan Suriye’de başlayan karışıklıklar sonucunda ülkemizde göç etmek zorunda kalan, geçici koruma altına alınan Suriyeli bireyler arasında eğitim öğretim faaliyetlerine katılan öğrencilerin sosyal bilgiler dersi açısından yapılan araştırmaların bulgu ve sonuçlarını tek bir araştırmada birleştirip genel bir yargıya varmaktır. Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi alan (4.-5.-6.-7. Sınıf) Suriyeli göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler dersi ile ilgili algı ve görüşlerini, vatandaşlık algısı ve bilincini, Suriyeli göçmen öğrencilerin yaşadıkları sorunları, Suriyeli göçmen öğrencilerin akademik başarı düzeyini, Suriyeli göçmen öğrencilerin değerleri ve değer öğretim sürecini, sınıflarında Suriyeli göçmen öğrencileri olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu öğrencilere yönelik algı ve görüşleri ile Türk öğrencilerin algı ve görüşlerini konu alan çalışmalar incelenmiştir. Araştırmada benzer alanlara hizmet eden çalışmalar kategoriler altında toplanmıştır. Yapılan çalışmaların bulgu ve sonuçları kategoriler altında birleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli göçmen öğrencilerin entegrasyonuna hizmet edecek sonuçlar çıkartılmış, bu entegrasyon sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlara yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında entegrasyon sürecinde yapılan çalışmaların sosyal bilgiler dersi adına olumlu sonuçlar çıkarttığı görülmektedir. Etkili vatandaş yetiştirmekte önemli bir rolü olan sosyal bilgiler dersinin Suriyeli göçmen öğrencilerin topluma kazandırılmasında etkili olduğu, göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerinin olumlu olduğu ve sosyal bilgiler ders hedeflerinin göçmen öğrenciler üzerinde etkisinin artırılması için rol oynayan önemli etkenler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık, Göç, Göçmenler, Meta-sentez

Abstract

The aim of this study is to combine the findings and results of the studies conducted in terms of the social studies course of the students participating in the education and training activities among the Syrian individuals who were forced to migrate to our country because of the conflicts that started in our neighboring country, Syria, and who were placed under temporary protection, in a single study and reach a general conclusion. In this research, studies on the perceptions and views of Syrian immigrant students taking social studies lessons (4th-5th-6th-7th grades), studies on perception and awareness of citizenship, and studies on the problems experienced by Syrian immigrant students were examined. Studies on the academic achievement level of Syrian immigrant students, the values and value teaching process of Syrian immigrant students, the perceptions and opinions of social studies teachers who have Syrian immigrant students in their classes, and the perceptions and views of Turkish students were examined. Studies serving similar fields in the research were combined under categories. The findings and results of the studies were combined under categories. As a result of the research, conclusions were drawn that will serve the integration of Syrian immigrant students, and essential issues that should be considered in this integration process are included. If we look at the research results in general, it is seen that the studies carried out in the integration process have positive results for the social studies course. It has been stated that the social studies course, which has a vital role in raising influential citizens, is effective in reintegrating Syrian immigrant students into society, the positive views of immigrant students towards the social studies course, and the factors that play an essential role in increasing the impact of social studies course objectives on immigrant students.

Keywords: Social Studies, Citizenship, Immigration, Immigrants, Meta-synthesis

GİRİŞ

Savaşlar, ekonomik nedenler, kültürel etmenler, toplumsal krizler ve doğal afetlerin yaşanması gibi nedenler sonucunda insanlar zorunlu olarak göç etmektedir. Göç, neden olan ülkeyle birlikte göçmenlerin ulaştığı ülkede de problemler oluşturur. Günümüze kadar çok fazla örneği olan göç hareketlerinin ülkemiz açısından ele alındığı çalışmalarda göçün ülke ve toplumsal yapıya olan olumsuz etkilerini sıklıkla görmekteyiz.

Ülkemizin bulunduğu coğrafya, dış göç yolları üzerinde yer alır. Türklerin bu bölgeye ilk yerleştikleri zamandan beri göçmenlere farklı politikalar uygulanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da aynı durumlar yaşanmış göçmenler ya Avrupa'ya geçişte transit bir yer olarak gelmiş ya da yerleşmek için Türkiye'yi kullanmıştır (Dağaşan ve Aydın,2017). Bu göç hareketlerinin en önemlisi ise günümüzde halen devam etmekte olan Suriye iç savaşı sonucu olan göç hareketidir. 2011 yılında ilk göç hareketlerinin başlamasıyla Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu şehirlerinde geçici koruma kapsamı altında ülkemize Suriyeli mülteciler alınmıştır. 2011 yılından itibaren kabul edilen Suriyeli mültecilerin günümüzdeki sayısı ise 3 milyon 762 bin 385'tir. Geçici koruma altındaki göçmen sayısı ülkemizde yaşayan vatandaşlarımızın toplamının %3,4'üne denk gelmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB],2022). Suriyeli göçmenler dışında ülkesinde yaşanan sorunlar nedeniyle dış göçe katılan Afganistanlı ve Pakistanlı göçmenler, bunun yanında gelişmemiş ülkelerden gelen göçmenler de ülkemize göç etmektedir (Fansa,2021). Bu göç hareketlerinin düzensiz olması, göçmenlerin yasa dışı yollarla ülkemize girmesi ve kontrolünün zorlaşması sebebiyle kültürel, toplumsal ve güvenlik alanlarında sorunlara yol açması kaçınılmazdır. Son günlerde ülkenin farklı yerlerinde çıkan olumsuz haberler ise bu sorunların en büyük göstergesidir. Ülkemize göç etmek zorunda kalan milyonlarca mülteci göçü ile sağlık, eğitim ve altyapı alanlarındaki bazı sorunları da birlikte getirmişlerdir (Pelin,2021).

2011 yılından bu yana devam eden göç hareketleri ile araştırmacılar bu göçlerin farklı yönlerini araştırmışlardır. Özellikle göçmenlerin topluma uyumunu sağlayacak çalışmalar farklı disiplinlerin perspektifleri ile (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021; Bahadır, 2021; Çetin ve Ağçam, 2021; Demircan, 2019; Halavurt ve Zeteroğlu, 2018; Işık ve Bahat, 2021; Kırnık, 2021; Selimbey, 2022; Sertkaya ve Yılmaz, 2016; Turan ve Fansa, 2021; Ünal ve Gedik, 2022; Yurdağül ve Tok, 2018) araştırılmıştır.

Temel insan hakkı olan eğitim alanında yapılan çalışmalarda da çocukların gelişimlerini destekleyen, dezavantajlı durumu iyileştiren ve uygulanan programları değerlendiren (Kula ve Şimşek, 2018; Demiral ve Dilek, 2021; Ereş, 2015; Demircan, 2019; Kolukırık, 2020; Arıcıoğlu ve Avcı, 2021; Kayacan ve Güneş Koç, 2021) çalışmalar alanyazında mevcuttur. Bir göçmen ülkesi olarak nitelendirebileceğimiz Türkiye'de eğitim hizmeti alamayan kayıtlı ve kayıtsız oldukça fazla göçmen çocuk vardır. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi kurumlar da eğitim hizmetinden yoksun olan göçmen ve mülteci çocuklara yönelik çalışmalara gerekli desteği sağlayarak tüm çocukların eğitim hakkını kullanmasını desteklemektedir. Son yıllardaki göçmen ve mülteci sayısındaki fazlaca artış ile eğitim alanında yapılan çalışmaların sayısı artmış ve farklı perspektifler ile ele alınmaya başlamıştır. Geçici göçmen statüsüyle gelen göçmenlerin zamanla yasal izinler alarak yerleşmeleri ile göçmen çocukları da yerel okullarda eğitime katılmıştır. Gerekli şartlar sağlandığı zaman göçmen öğrencilere özel program ve eğiticiler ile eğitim süreci sürdürülmüş, şartlar uygun olmadığı durumlarda ise uygulanan programın esnekliğinden faydalanarak, öğretmen ve aile katkısıyla süreç devam etmiştir.

Öğrencilerin eğitimi sürecindeki durumlar üzerine yapılan çalışmalarda eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar, programın değerlendirilmesi, öğrenci ve öğretmen algıları ve toplumsal uyumlarına yönelik farklı çalışmalar (Alshirah, 2019; Akdemir, 2020; Uzunay, 2022; Ardoğan, 2021; Şahin, 2019; Uygun, 2020; Pelin, 2021) yapılmıştır. Bu çalışmaların kaynaklarından birisi olan sosyal bilgiler dersinin süreçleri ile ilgili de ayrı çalışmalar yapılmıştır. Barth, Savage ve Armstrong'dan aktaran Safran'a göre (2008) sosyal bilgilerin temel amacının kültürel farklılıkları olan demokratik toplumlarda gençlerin kamu yararına, bilgi ve mantığa dayalı karar vermelerinde yardımcı olmak olarak açıklar. Yardıma en çok ihtiyacı olan gruplardan birisi olan göçmen çocuklar olduğu için göçmen çocukların Sosyal Bilgiler dersinin katkısıyla yaşadığı topluma uyum sağlayarak katkıda bulunacaktır. Bu katkıyı sağlayabilmesi için ise sosyal bilgiler programının, müfredatının, kitaplarının, öğretim ve ölçme sürecinin uygun şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu düzenlemeyi oluşturmak için ise kümülatif çalışmalar sürdürülmektedir. Sosyal bilgiler ise sosyal bilimlerden oluşan bir alan olduğu için bu çalışmaların doğrudan etkilediği bir ders alanıdır.

Tay (2010)'a göre sosyal bilimler, İnsanın insanlarla ve yaşadığı çevresi ile karşılıklı etkileşimlerinden ortaya çıkan bilgilerin, bireysel ve toplumsal yanlarının kanıtlanması anlayışıyla oluşturulan disiplinler olarak ifade edilir. Özdemir (2006) sosyal bilgiler ile sosyal bilimlerin ilişkisini açıklamada, bir ders olarak program haline getirilen sosyal bilgilerin, sosyal bilimlere ilişkin bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasındaki önemini ve bu dersin içeriğinin sosyal bilimlerin içeriğinden oluşturulduğunu belirtir. Sosyal bilgiler dersi, içeriğini sosyal bilimlerden oluştururken öğrencilerin yaşı, hazırbulunuşluk düzeyi, ilgi ve gereksinimlerini yani öğrenciye görelilik ilkesini benimseyerek hazırlandığını ifade etmiştir. Bu sayede sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin pedagojik ilkelerle düzenlenip öğrenciye hazır hale getirilmiş bilgi bütünü hali olduğunu belirtmektedir (Kabapınar,2015). Modern toplumlar için önemi büyük derecede olan demokratik ve aktif yaşam, sosyal bilgiler dersi aracılığıyla problem çözme yöntemleri ile öğrencilere kazandırılır. İlköğretim dönemi boyunca öğrencilere bunun yanı sıra millet olma bilinci, milletin temel kültür unsurlarını kazandırmayı ve vatandaşlık bilgisi vermeyi amaçlar. Bu sebeplerden dolayı eğitim ve öğretim hedeflerine ulaşmakta, temel derslerden birisi de sosyal bilgilerdir (Barth ve Demirtaş,1997). Türkiye'de sosyal bilgiler dersinin önemini açıklayan Zayimoğlu Öztürk (2011) 1997 yılında yayımlanmış olan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan ifadelerle de yer vermiştir. Bu yönetmeliğe göre sosyal bilgiler dersinin amacı öğrencinin toplum içerisindeki rollerini öğreten, sosyal bir birey olmasını sağlan, iş birliği yapabilen, çevresine uyum sağlayan sağlıklı ve mutlu bir vatandaş yetiştirmek olduğunu belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersinin amacının bireyi, bulunduğu topluma entegre etmek ve yaşam becerilerini kazandırmak olduğu ifade edilmektedir. Bayram (2019)'a göre ise insanın sosyal bir varlık olarak yaşama ayak uydurması ve topluma uyum sağlaması gerektiğini ifade eder. Toplumların ve bireylerin karşılıklı bağımlılık ve etkileşim gücünün artması birçok alanda değişiklik yarattığı gibi eğitim alanında da değişimler yaratmıştır. Bireyin yaşadığı çağa ve topluma uyum sağlamasında en önemli unsurlardan birisi de sosyal bilgiler dersidir.

Göçmen öğrencilerin günlük hayatta öğrendikleri bilgi ve becerilerin, sosyal bilgiler dersinde öğrendikleriyle uyumlu olmalıdır. Göçmen öğrencilerin yetiştikleri kültür ile göç ettikleri ülkenin farklılıkları eğitim programlarına da yansımaktır. Bu durumda çocuğun öğrenmesinde çelişkiler oluşacak ve farklı algılamalara neden olup öğretim sürecinin hedeflere ulaşmasında sorunlar

ortaya çıkartacaktır. Bu sorunları ortadan kaldırmada en etkili araçlardan birisi de sosyal bilgiler dersidir. Göçmen öğrencilerin sosyal hayata ve topluma uyum sağlamasında sosyal bilgiler dersinde kazandığı bilgi ve becerinin katkısı fazladır. Ülkemizde göçmen Suriyeli öğrencilerin topluma entegrasyonunda sosyal bilgiler müfredatının doğru anlamlandırmaları ve algılamaları oldukça önemli bir husustur (Ekinci,2021).

Tüm bu ifadelerle bakıldığında göçmen öğrencilerin ülkemize entegrasyonunda sosyal bilgiler dersinin öneminin oldukça fazla olduğunu açıkça görebilmekteyiz. Sosyal bilgiler alanında göçmen öğrenciler üzerine birçok çalışma yapılmakta olup, eğitim sürecinin verimli hale getirilmesi için oldukça önemli bulgular ve sonuçlar elde edilmektedir. Tüm bu çalışmaların bulgu ve sonuçlarının bütüncül perspektifle görülebilmesi için bu alanda yapılmış çalışmaların bulguları ve sonuçları birleştirilip daha genel ifadelerle ulaşılabilecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, meta-sentez yöntemini kullanarak göçmen öğrenciler ile sosyal bilgiler dersinin eğitim süreciyle ilgili daha önce yapılan çalışmaları ölçütlere göre değerlendirerek geçici koruma hakkı tanınan göçmen ve mülteci statüsündeki öğrencilerin sosyal bilgiler eğitimi sürecindeki yaşadığı sorunlar, öğretmenlerin yaşadığı sorunlar, öğrenci ve öğretmen görüşleri ve diğer çalışmaların birbirleri ile uyumlu şekilde bulgularını birleştirmek, örnek büyüklüğünü arttırarak istatistiksel bütünlüğü sağlamak, göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler eğitim süreci ile ilgili birbirinden bağımsız çalışmaların verilerini birleştirerek daha büyük örneklem grubu oluşturmak, benzer yöntem, çalışma grubu ve problemleri ele alan çalışmaların sonuçlarını daha geçerli hale getirmek ve daha sonraki yapılacak olan çalışmaların bir kaynağını oluşturmaktır. Meta-Sentez yöntemi ile bu alanda yapılmış araştırmaların detaylı bir özeti ve değerlendirilmesi yapılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Son yıllarda yaşanan olumsuz olayların artması sonucu göç hareketlerinin artması ve ülkemizdeki göçmenlerin toplumsal olarak uyum sağlamada sorunlar yaşaması ile ulusal bir problem olarak göçmenler geniş bir çalışma alanı olmuştur. Göçmen çocukların okul çağına erişmeleri veya okul çağında olanların eğitime katılmaları ile bu sorunlar eğitim alanında da görülmeye başlanmıştır. Bu tür sorunların kaynağı ve çözümüne çok defa değinilmiştir. Bu araştırma ile göçmen çocukların sosyal bilgiler eğitim süreci ile ilgili yapılmış çalışmaların daha etkili şekilde sürdürülmesine katkı sağlayacaktır. Daha önce yapılmış çalışmaların analizi ile bu alanda yapılan çalışmaların etkisinin ve ihtiyaçlarını ortaya koyarak bir sonraki çalışmalara ihtiyacın net bir şekilde gösterilmesini sağlayacaktır. Tüm bu çalışmaların neticesinde, göçmen çocukların sosyal bilgiler eğitiminin daha etkili şekilde gerçekleşmesi nihai amaçtır.

Sosyal bilgiler dersinin bireye etkili ve sorumlu vatandaş için gereken bilgi ve beceriyi aktaran yani çocuğu hayata hazırlayan bir ders olması da bu alanda ne kadar kıymetli olduğunu gösterir. Bir arada yaşadığımız bu coğrafyada farklılıklara saygı göstermeyi ve demokratik değerlere hassasiyet göstermekle birlikte kültürümüzü oluşturan tüm maddi ve manevi değerlere de gerekli farkındalığa sahip olmak tüm bireylerin sorumluluğudur. Bu sorumluluğu göçmen ve mülteci çocuklara kazandırmada sosyal bilgilerin ne kadar etkili olduğu da araştırma neticesinde görülecektir.

Sınırlılıklar

- 1- Araştırma 2011-2022 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar ile sınırlıdır.
- 2- Araştırma sosyal bilgiler ile ilişkilendirilen çalışmalar ile sınırlıdır.
- 3- Araştırma yazı dili Türkçe olan çalışmalar ile sınırlıdır.
- 4- Araştırma yalnızca yayınlanmış araştırmalar ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, veri toplama araçları, veri toplanma süreci, dahil etme ve hariç tutma, veri analizi ve kodlama hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada sosyal bilgiler alanında göçmenler üzerine yapılmış çalışmaları Meta-sentez yöntemi ile detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Bu alanda yapılmış birbiri ile ilişkili bağımsız çalışmaların nitel bulgularını uyumlu bir şekilde bütünleştirerek, tema, kategori ve kodlar haline getirilerek yorumlanacaktır. Bu yaklaşımın uygulanmasındaki temel amaç ortak bir alanda yapılmış olan tüm çalışmaların belirli temalar veya kategori hâlinde incelenip, bulgu ve sonuçlarının birleştirilip bir bütün olarak değerlendirilmesidir. Dolayısıyla bir araştırmada meta-sentez yönteminin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için en önemli noktalardan biri incelenecek olan çalışmalar arasında bir ortaklık bulunabilmesidir. Bu araştırmada ise sosyal bilgiler alanında göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmalar ortak nokta olarak görülmüştür.

Meta-Sentez yöntemi belirli bir alanda yapılmış olan nitel araştırmaların tekrar niteliksel olarak ele alınıp birbirleri ile karşılaştırmalı olarak ortaya konulması demektir. Meta-Sentez alanındaki çalışmalar sıradan bir inceleme olarak değil, var olan nitel çalışmaların bulgularının yorumsal çözümlenmesi ve yeni bilgilerin üretildiği bir yaklaşımdır (Aspfors ve Fransson, 2015; Akt: Ay ve Polat,2016). Meta-sentez çalışmalarında benzer nitel araştırmaların bulgularının yorumlanması, organize edilmesini ve temalar haline getirilmesini içerir. Genellikle az sayıda çalışmayı ele alıp derinlemesine araştırma yapılır. Araştırma yapılacak olan verilerin sadece nitel veya karma verilerin nitel yönleri değerlendirilir (Ay,2016).

Meta-sentez çalışmalarında 3 temel amaç bulunur bunlar: teori oluşturma, teori açıklama ve teori geliştirmedir. Böylece nitel araştırmalar temelinde bütüncül bir şekilde kavramsal olarak analiz edilir. Bu sayede ortaya çıkan sonuçlar yeni çalışmalara geniş perspektiften bakma-bir nevi rehberlik-faydasını kazandırır. Bu yöntem, yeni teoriler üretirken kavramsal modeller geliştirmeyi, mevcut bulgu ve sonuçları daha geniş şekilde ele alıp açıklamayı, bu alanda yapılan çalışmaların genel değerlendirmesini ve mevcut araştırmalara kanıt sağlamayı amaçlar (Chrastina,2018; Akt: Tekindal ve Tonbalak, 2021). Meta-sentez yöntemi ile nitel çalışmaların bulguları birleştirilir ve daha anlamlı hale getirilir. Meta-sentezde bir diğer amaç ise özetlerin ötesine geçerek birincil çalışmalardan elde edilen verileri problemler aracılığı ile tekrar yorumlamaktır. Meta-sentez yöntemi incelendiğinde tarihsel süreçte ilk olarak “Meta-Etnografi” olarak kullanılmıştır. Meta-Etnografi, var olan nitel araştırma bulgularının bir araya getirilmesi ve sentezleyerek yeni yorumlar kazandırmaktır (Tekindal ve Tonbalak,2021).

Tüm yöntemlerde olduğu gibi meta-sentez yönteminde de sınırlılıklar elbette vardır. Başta en önemli sınırlılığı, meta-sentezi uygulamak için yüksek kaliteli nitel araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bunun yanında niteliksel yöntemlerle ilgili bilgi beceri ve meta-sentezin metodolojik beceri ve deneyimine sahip olmak gerekmektedir. Nitel araştırma hakkında deneyimi olmayan araştırmacıların meta-sentez gerçekleştirme süreci doğal olarak güçleşir. Kanıt kullanma ve teori geliştirmek için de gerekli bilgi ve becerinin olduğu varsayılır. Meta-sentezde sayısal veriler yerine deneyimler ve yorumlamalar inceleneceği için meta-sentez sonuçlarını iyi şekilde yorumlamak gerekir (Arai,2007; Akt: Tekindal ve Tonbalak,2021).

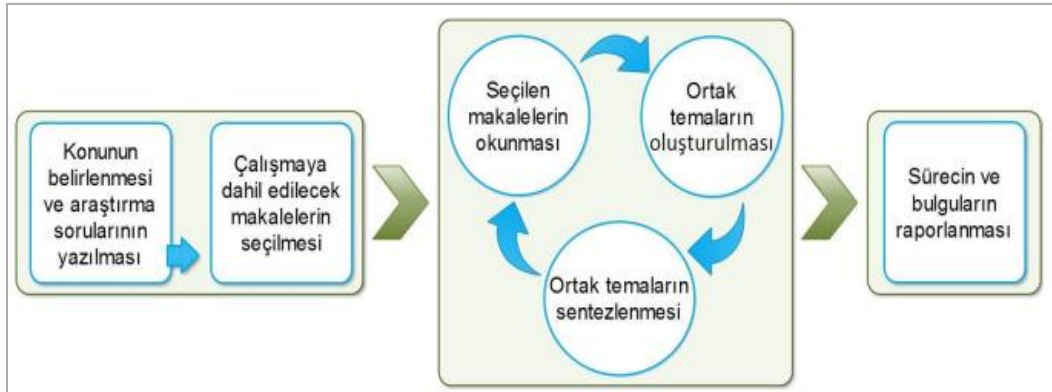
Noblit ve Hare'den aktaran Atkins, Lewin ve Smith (2008), meta-sentez için 7 adım olduğunu belirtmiştir. Bunlar:

1. Çalışma yapılacak konu, olay veya durum üzerinde karar verme: Meta-sentez çalışmaları belirli bir amaç için yapılan ve alana katkı sağlayan çalışmalardır. Bu anlamda alana katkı sağlayabilecek veya bir boşluğu doldurabilecek fenomen üzerinde çalışılması uygun olacaktır.
2. Konunun bağlantılarını belirleme: Meta- sentez dar veya geniş kapsamlı birbirleriyle alakalı çalışmaları içerir. Bu noktada ana konuyla bağlantılı kapsamı içeren konular üzerinde durulur.
3. Titiz ve dikkatli bir şekilde okuma ve tekrar okuma: Çalışma kapsamına dahil edilen araştırmalar dikkatli bir şekilde okunmalıdır. Tekrar okunmalıdır. Bu sayede çalışmaların hangi verilerine odaklanılacağı ve ortaya çıkarılacağı netleşir.
4. Çalışmaların ana temalarını belirleme: Ana temalar belirlenir ve temalar arasındaki ilişkiler dikkatli şekilde incelenir.
5. Çalışmaların birleştirilmesi: Temalar sonucu elde edilen veriler her çalışmanın bütünlüğüne dikkat edilerek birleştirilir. Meta- Sentez 'in en zor aşamasıdır.
6. Sentezlerin çevrilmesi: Bu süreçte tüm temalardan sentezlenen verilerin kavramsal olarak eşlenmesidir. Meta özet çıkarma, metinlerin veya bulguların ayrılması gibi.
7. Sentezlerin ifade edilmesi: Meta- Sentez 'in en son aşaması sentezin bir yayınlı sunulmasıdır.

Meta-Sentezi aşamaları Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1

Meta-Sentez Aşamaları (Polat ve Ay, 2016).

Polat ve Ay (2016)'a göre son yıllarda nitel araştırmaların özellikle sosyal bilim alanlarında öneminin giderek arttığı söylenebilmektedir. Bunun sonucu olarak sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemiyle yapılan çalışmaların sayılarının arttığı da görülebilmektedir. Aynı alanda yapılan nitel araştırmaların meta-sentez yönteminin bu alanda kullanılmasının önünü açmıştır. Meta-sentez yöntemi ile belirlenen konu hakkında yapılan çalışmaların yöntemlerini, bulgularını

ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek tek bir çalışmada toplanır. Bu şekilde ulaşılan verilere daha bütüncül bir bakış açısı ile yorumlanma olanağı sağlanır. Çalık ve Sözbilir (2014) ise meta-sentez yöntemiyle yapılmış çalışmalarda belirlenmiş bir konu üzerine yapılmış nitel yöntem kullanılan araştırmaların, tekrar nitel yöntem ile incelenip, aralarındaki benzerliklerin ve farklılıklarının birbirleriyle karşılaştırıp yorumlanması ile genel bir ifadeye ulaşılabileceğini ifade etmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Meta-analize dahil edilen araştırmalar Göçmen sosyal bilgiler öğrencileri üzerine Türkiye’de yapılmış olan yüksek lisans tezleri, doktora tezleri ve makalelerdir. Bu araştırmaları elde etmek için YÖK: Ulusal Tez Merkezi, ULAKBİM, EBSCO, ERIC, Google Scholar ve ACADEMIA veri tabanları kullanılmıştır. Tarama sonucunda toplam 23 çalışma bulunmuş bunlardan 13 tanesi makale kalan 10 tanesi ise yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

1. Araştırmanın amacına yönelik uygun anahtar sözcükler ile alanyazın taraması yapılmıştır
2. Araştırmaya kaynak oluşturacak olan tarama sonuçları bulunup uzman yardımı ile değerlendirilmiştir
3. Araştırmaya dahil edilme ölçütlerini taşıyan çalışmalar uzman yardımı alınarak seçilmiştir
4. Araştırmaya dahil edilen çalışmalar kodlanıp araştırmaya uygun hale getirilmiştir
5. Kodlanan çalışmaları bulguları değerlendirmeye alınıp, incelendikten sonra ortak temalar oluşturulmuştur.

Dahil Etme ve Hariç Tutma

Sosyal Bilgiler ve Göçmenler üzerine toplam 23 çalışmaya erişilmiş ve özetleri okunmuştur. 23 çalışmadan araştırmaya dahil edilecek olanların ölçütleri ise:

- 1- Yapılmış çalışmaların sosyal bilgiler dersi ile ilgili olması
- 2- Araştırma başlığında “Sosyal Bilgiler” sözcüklerinin olması
- 3- Yapılmış çalışmaların nitel araştırmalar olması
- 4- Yapılmış araştırmaların tamamına erişimin olması
- 5- Yapılmış araştırmaların yüksek lisans tezi ve doktora tezi olmasıdır.

Bu ölçütlerin tamamını karşılayan toplam 10 çalışma olmaktadır. Böylelikle 13 tane makale boyutundaki çalışma bu araştırmanın dışında tutulmuştur. Dahil edilen çalışmalar kodlandırılmış ve araştırmaya uygun hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi ve tablo haline getirmek için temalar oluşturulmuştur. Bu temalar çerçevesinde inceleme yapılarak sonuçlara ulaşılmış ve sentezleme yapılmıştır. Bu temalar:

- Çalışmanın yılı, adı, üniversite ve yazarı.
- Çalışmanın konusu.
- Çalışmada kullanılan araştırma yöntem ve deseni.
- Çalışmanın örneklem/ çalışma grubu, örneklem seçim türleri, örneklem düzey ve büyüklüğü.
- Çalışmaların uygulama süresi.

- Çalışmada kullanılan veri toplama araçları.
- Çalışmadan elde edilen sonuçlar.
- Çalışmada kullanılan veri analiz yöntemleri.

Meta Senteze Dahil Edilen Çalışmalar ve Kodlanması

Meta-sentez çalışmasına dahil edilen araştırmalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Meta Senteze Dahil Edilen Çalışmalar

Kod	Yıl	Araştırma	Türü	Yazar
Ç1	2019	Barış ve Farklılıklara Saygı Değerine İlişkin Suriyeli Öğrenciler ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri	Yüksek Lisans Tezi	Aysun AYAZ
Ç2	2021	Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algısının Yaz-Çiz-Anlat Tekniği ile İncelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	Hüsameddin EKİNCİ
Ç3	2020	5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Etkin Vatandaşlık” Ünitesinin Göçmen Çocukların Vatandaşlık Bilinç Düzeyleri Üzerine Etkisi	Doktora Tezi	Hasan BOZKAYA
Ç4	2019	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Göçmen Sorununa ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Bakış Açıları	Yüksek Lisans Tezi	Yaprak KEÇECİ
Ç5	2019	Sosyal Bilgiler Dersinde Kültüre Duyarlı Eğitim Uygulamaları: Mülteci Öğrencilerle Etkileşim	Doktora Tezi	Ayşegül PEHLİVAN YILMAZ
Ç6	2020	Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Konusu ile İlgili Farkındalık Düzeyleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri	Yüksek Lisans Tezi	Melek AKDOVAN
Ç7	2021	Sosyal Bilgiler Dersini Alan Suriyeli ve Türk Ortaokul Öğrencilerinin Temel Değerlerinin ve Demokratik Bilinçlerinin İncelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	Mustafa ÖZBİLEK
Ç8	2020	Kültürel Uyum Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı ve Uygulamaları: Suriyeli Sığınmacı Öğrenciler Örneği	Yüksek Lisans Tezi	Melissa ÖZDEMİR
Ç9	2019	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrenciler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	Seda ALPASLAN
Ç10	2019	Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitime ve sosyal bilgiler dersine entegrasyonları hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri	Yüksek Lisans Tezi	Büşra ŞANLI

Sonuçların Yorumlanması

Kodlama işlemi sonucunda Ç (Çalışma) + Sayı (Dahil edilme sıralaması) şeklinde çalışmalar kodlanmıştır. Toplam 10 adet kodlanmış çalışma, araştırmaya uygun hale getirilmiştir.

Etik Konular

Bu araştırmanın yazarı olarak, araştırmanın hazırlanması ve yayınlanması sürecinde araştırma ve yayın etiğine uyduğumu beyan ederim.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların analiz ve sentezine yer verilmiştir. Bu bölümde kodlanmış çalışmalar belirli temalara göre farklı

şekillerde ele alınıp tablo haline getirilecektir. Temalar ile ilgili açıklamalar da tablolardan sonra verilecektir.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Sosyal Bilgiler ve Göçmenlerle ilgili yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yıl	Çalışmanın Kodu	f
2019	Ç1, Ç4, Ç5, Ç9, Ç10	5
2020	Ç3, Ç6, Ç8	3
2021	Ç2, Ç7	2
2022	-	-

Yukarıda verilmiş olan Tablo 2’ye göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların yıllara göre dağılımında en çok (5) 2019 yılında çalışma yapıldığı, daha sonra (3) 2020 yılında ve (2) 2021 yılında çalışmaların yapıldığı görülmüştür. 2019 öncesi ve 2022 yılı içerisinde çalışmaların olmadığı gözlenmiştir.

Çalışmaların Yayın Türüne Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların yayın türüne göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Çalışmaların Yayın Türüne Göre Dağılımı

Yayın Türü	Çalışmanın Kodu	f
Yüksek Lisans Tezi	Ç1, Ç2, Ç4, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, Ç10	8
Doktora Tezi	Ç3, Ç5	2

Yukarıda verilmiş olan Tablo 3’e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların yayın türüne göre dağılımında en çok (8) yüksek lisans tezi olduğuna daha sonra (2) doktora tezi olduğu görülmektedir.

Çalışmalarının Yayınlandıkları Üniversitelere Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların yayınlandıkları üniversitelere göre dağılımları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Çalışmaların Yayınlandıkları Üniversitelere Göre Dağılımı.

Yayınlandığı Üniversite	Çalışmanın Kodu	f
Fırat Üniversitesi	Ç1	1
Gaziantep Üniversitesi	Ç2	1
Atatürk Üniversitesi	Ç3	1
Marmara Üniversitesi	Ç4	1

Anadolu Üniversitesi	Ç5	1
Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi	Ç6	1
Yıldız Teknik Üniversitesi	Ç7	1
Eskişehir Üniversitesi	Ç8	1
Akdeniz Üniversitesi	Ç9	1
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Ç10	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 4'e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların yayımlandıkları üniversitelere göre dağılımında 10 farklı üniversite olduğu ve her birinden eşit sayıda çalışma olduğu görülmüştür.

Çalışmalarının Konularına Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konularına göre dağılımları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Çalışmalarının Konularına Göre Dağılımları.

Konu	Kod	f
Algı ve Görüşler	Ç2, Ç6, Ç8, Ç9	4
Değerler	Ç1, Ç7,	2
Göç Sorunları	Ç4, Ç10	2
Başarı Düzeyi	Ç5	1
Vatandaşlık	Ç3	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 5'e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmaların konularına göre dağılımında en çok öğrenci ve öğretmen algısına yönelik çalışma yapıldığı (4) görülmüştür. Algı ve görüşlerin yanında Vatandaşlık bilinci (1), Göç sorunları (2), Öğrenci başarı düzeyleri (1) ve Değerler üzerine de çalışılmıştır (2). Öğretim programları, yöntem ve teknikleri, sınıf yönetimi ve diğer konular ile ilgili bir çalışma yapılmaması da görülmektedir.

Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntem ve Desenlere Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmalarda kullanılan yöntem ve desenlere göre dağılımları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntem ve Desenlere Göre Dağılımları

Araştırma Yöntemi	f	Araştırma Deseni	f	Kod
Nitel	7	Durum Çalışması	4	Ç1, Ç4, Ç8, Ç9
		Fenomonoloji	1	Ç2
		Eylem Araştırması	1	Ç5
		Tarama Çalışması	1	Ç10
Nicel	2	Tarama Çalışması	1	Ç6
		DeneySEL	1	Ç7
Karma	1	Sıralı Desen	1	Ç3

Yukarıda verilmiş olan Tablo 26'ya göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler üzerine yapılmış çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemi ve desenine göre dağılımında en çok Nitel araştırma yöntemi (7) kullanıldığı görülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde en çok kullanılan araştırma deseni ise Durum Çalışması (4)'dir. Nitel araştırma desenlerinden Fenomenoloji (1), Eylem Araştırması (1) ve Tarama Çalışması (1)'da çalışmalarda kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi ise 2 defa kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi içerisinde Tarama Çalışması deseni ve Deneysel desen kullanılmıştır. Bir çalışmada ise hem nitel hem nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmadaki desen ise sıralı desendir.

Çalışmaların Örneklem Düzeylerine Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem düzeylerine göre dağılımları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Çalışmaların Örneklem Düzeylerine Göre Dağılımları

Örneklem Düzeyi	Kod	f
Öğrenci	Ç2, Ç3, Ç6, Ç7	4
Öğretmen	Ç8, Ç9, Ç10	3
Öğretmen ve Öğrenci	Ç1, Ç5	2
Öğretmen Adayı	Ç4	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 7'ye göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında en çok öğrenci düzeyinde (4) daha sonra öğretmen düzeyinde (3) sonra öğretmen ve öğretmenin birlikte olduğu örnekleme (2) en az olarak ise öğretmen adaylarını örneklem olarak kullanmışlardır (1).

Çalışmaların Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımları

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem büyüklüklerine göre dağılımları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Çalışmaların Örneklem Büyüklüklerine Göre Dağılımları

Örneklem Büyüklüğü	Kod	f
1-20	Ç4, Ç8, Ç9	3
21-50	Ç5, Ç10	2
51-100	Ç1, Ç2, Ç3	3
100-500	Ç7	1
+500	Ç6	1

Yukarıda verilmiş olan Tablo 8'e göre sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların örneklem büyüklüklerine göre dağılımlarına bakıldığında en çok 1-20 arasında örnekleme olan ve 51-100 arasında örnekleme olan çalışmaların yapıldığı görülmektedir. 21-50 arasında örnekleme olan 2, 100-500 arasında örnekleme olan 1 ve 500'den fazla örnekleme olan bir çalışma yapıldığı görülmektedir.

Çalışmalarının Konularına Göre Sentezi

Vatandaşlık Bilinci Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu vatandaşlık bilinci olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda vatandaşlık bilinci konusundaki örneklem büyüklüğü 51'dir. Yapılan çalışmalarda temel problem sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilincine olan etkisi araştırılmış, süreç içerisinde nicel ve nitel veriler toplanmıştır. Öğrencilere uygulanan testler sonucunda ortaya çıkan veriler değerlendirilmiş ve sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilincini kazandırmasında etkili olduğu görülmüştür. Günümüzde önemli bir problem alanı olan göçmen ve mültecilerin ülkemize entegrasyonunda bir araç olarak kullanılması gerektiği ve sosyal bilgiler dersinin kapsamının, hedeflerinin ve programlarının bu boyutta olası bir düzenleme ile daha verimli şekilde göçmenlerin vatandaşlık bilincini olumlu şekilde etkileyebileceği vurgulanmıştır.

Göç Sorunları Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu göç sorunları olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda yapılan araştırmaların temel probleminin sosyal bilgiler dersinin karşılaşılan göç problemleri (İletişim vb.) çözmesinde ne kadar etkili olduğunun araştırılmasıdır. Toplam örneklem büyüklüğü 42 sosyal Bilgiler öğretmenidir. Nitel araştırma yöntemleri ile toplanan veriler farklı ölçütler ile değerlendirilmiş ve ortaya çıkan sonuçlara göre uygulanan sosyal bilgiler programının göçmenlere uygun olmadığı, uygulamada yetersiz kaldığı, göç sorunlarını çözmesinde etkili olması için mevcut program üzerinde düzenlemeler yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Uygulanmakta olan sosyal bilgiler programının yetersiz kalmasındaki en büyük etkenin dil problemi olduğuna değinilmiştir. Göçmen öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Türkçe bilmediği için eğitim sürecinde sorunlarla karşılaştığı belirtilmiştir. Dil probleminin en az olduğu sınıflarda ise sosyal bilgilerin adaptasyon sürecine anlamlı bir katkısının olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretim programı ve öğretmenleri göç sorunlarının çözümünde etkili olmak için sorumluluk almaları gerektiği görülmektedir.

Başarı Düzeyi Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu başarı düzeyi olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda yapılan araştırmaların temel probleminin sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin başarı düzeyinin artırılmasında nasıl bir etkisi olduğunu tespit etmektir. Araştırma sürecine nitel araştırma süreçleri ile veriler toplanmıştır. Örnek büyüklüğü 27 öğrenci ve 1 öğretmendir. Araştırmada göçmen öğrencilerin mevcut sorunlar nedeni ile eğitim sürecine tam katılmadıkları ve istenilen davranışların oluşturulmasında yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için yapılabilecek çalışmalardan bir örnek olarak öğrencilerin dersi sunuş stratejisinin yanında öğrencilerin aktif olarak yer alabildiği etkinlikler eşliğinde işlemişlerdir. Kontrol ve deney grupları arasındaki anlamlı farklılık tespit edilmiş ve öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve teknikler tercih edildiği zaman göçmen öğrencilerin ders başarılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencinin süreç içerisinde aktif olduğu ve etkileşimin fazla olduğu derslerde öğrencilerin ilgilerinin de yüksek olduğu da vurgulanmıştır.

Değerler Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu değerler olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda sosyal bilgiler ve göçmenler üzerinde değerler konulu çalışmaların, göçmen öğrencilerin değer öğretim sürecinin daha verimli olması için çalışmışlardır. Demokrasi, barış ve farklılıklara saygı gibi evrensel değerlerin kazandırılması öne çıkarılmıştır. Çalışmaların örneklem büyüklüğü 386 öğrenci ve 10 öğretmen oluşturmaktadır. Nitel araştırma süreci ile veriler toplanmış ve bulgular değerlendirildiğinde değer öğretim sürecinde öğrencinin ilk olarak rol-model ebeveynlerinden gördüklerini taklit etmelerinden kaynaklanan farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Cinsiyet, aile, sosyo-ekonomik düzey gibi etkenlerin bu farklılıkların oluşmasında etkili olan diğer etkenlerdir. Sosyal bilgiler dersi ile değer öğretim sürecinin programlı şekilde uygulanması sonucunda öğrencilerin değer geliştirmelerinin geliştiği görülür. Uygulanan programın göçmen öğrenciler için yetersiz olduğu, program yanında diğer problemlerinde oluşmasıyla değer öğretiminin ihmal edildiği de gözlemlenmiştir. Bu sorunları aşmak için ise kongre, çalıştay ve sempozyum gibi etkinliklerle değer öğretim sürecinin düzenlenmesi gerekmektedir. Uygulayıcı öğretmenin de bu süreçte etkin olması ve sorumluluk alması gerekmektedir.

Algı ve Görüşler Konusundaki Çalışmaların Sentezi

Elde edilen veriler sonucunda sosyal bilgiler ve göçmen öğrenciler ile ilgili yapılmış çalışmaların konusu algı ve görüşler olan çalışmaların bulguları birleştirilmiş ve etkileri karşılaştırılmıştır. Çalışmaların bulgularının birbiriyle tutarlı olduğu teyit edilmiştir. Sosyal bilgilerin doğası gereği çocuğun dünya görüşünü oluşturmaya yardımcı olan bir disiplin olması gereği göçmen ve mülteci öğrencilerin hayat görüşü kazanmasında en önemli araçlardan birisi de sosyal bilgiler dersi. Göçmen öğrencilerin algıları ve göçmen öğrencilere algı üzerine detaylı çalışmalar yapılmış ve günümüzde önemli bir problem alanı olan göçmen sorununa çözüm önerileri sunan ve uygulaması hakkında öneriler sunan çalışmalar oluşturulmuştur. Çalışmaların örneklem büyüklüğü 845 öğrenci ve 40 öğretmenden oluşmaktadır. Tüm konu alanlarından en çok çalışılan alan ve en büyük örnekleme oluşturan konu alanıdır. Fenomenoloji, tarama ve durum çalışmaları ile veri toplanmış ve değerlendirilmiştir. Göçmen öğrencilere olan tutumlar incelendiğinde olumlu ve olumsuz tutum sergileme nedenlerinin tespitine yönelik bir araştırma yapılmış ve genel olarak olumlu tutumlar sergilendiği görülmüştür. Göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler algısına yönelik yapılan çalışmalarda sosyal bilgiler dersinin işleniş yöntemi ve öğretmen faktörleri gibi etkenlerde araştırmaya katılarak öğrencilerin sosyal bilgilere yaklaşımları araştırılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin etkili şekilde işlenmesini sağlamak için öncelikle dil problemi gibi sorunların çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Göçmen öğrencilerin yaşadıkları trajik olayların etkisinin de devam etmesiyle uyum sağlamalarında sosyal bilgilerinin önemine yönelik olumlu açıklamaları olmuştur. Öğretmenlerin göçmen öğrencilere yönelik algıları ise insanlık onuruna yakışır bir şekilde olmuştur. Çocukların eğitim hakkını kullanmaları öğretmenler için gayet doğal bir durum olmuştur. Öğrencilerin eskiye nazaran günümüzde sosyal bilgiler dersi sürecinde daha aktif oldukları ve ilgilerinin arttıklarını belirtmişlerdir. Göçmen öğrencileri için daha fazla ilgi ve sorumluluk sahibi olduklarını belirtmişler bu doğrultuda sınıflarında anormal durumlara rastlamadıklarını belirtmişlerdir. Göçmen öğrencileri ile yaşadıkları sorunları birbirlerine benzer durumlar olmuştur. Dil probleminin getirdiği sorunları aşmak için diğer öğretmenler ile de iş

birliği oluşmuştur. Çalışmaların etkilerine bakıldığında sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrenciler için olumlu bir etki olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölüme araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Vatandaşlık Bilinci Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilinçleri ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarında sosyal bilgiler dersinin ülkesinden göç eden ve dilini, kültürünü ve coğrafyasını bilmediği bir toplumda yeniden vatandaşlık bağı kurmaya çalışan öğrencilerin ülkemize ve eğitim sistemimize entegrasyonunda katkısı olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi ile iletişim becerisini, yaşadığı toplumun kültürünü, hukuk ve toplumsal kurallarını, vatan, bayrak, adalet, hoşgörü ve farklılıklara saygı gibi beceri ve değerleri öğrenir. Bu beceri ve değerler yaşadığı toplumun bir bireyi olarak topluma ait olmasını sağlamada etkilidir. Vatandaşlık bağının oluşmasında aidiyet kazanması için gerekli olan değer ve becerilerin sosyal bilgiler programı içerisinde olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda sosyal bilgiler dersinin göçmen öğrencilerin kültürel uyumunun sağlanmasında önemli bir rolü olduğu görülmüştür. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders içi ve ders dışı faaliyetlerinde önemli bir rol model oldukları, tutum ve davranışlarının göçmen öğrenciler tarafından da izlendiği ortaya konulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin göçmen öğrencilerin entegrasyonunda etkili bir rol olması için bazı gereklilikleri olduğu da görülmüştür. Bu gerekliliklerden birkaçı öğretmenin kendi alanında uzman olması, göçmen öğrencilerin eğitim sürecine katılması için gerekli strateji ve yöntemleri belirleyip öğrenme ortamını şekillendirmek. Dil ve iletişim probleminin çözümü için ek çalışmalara yer vermek ve vatandaşlık alanında rehberlik etmektir. Günümüzde ülkemizde önemli bir problem alanı olması dolayısıyla bu göçmen öğrencilerin entegrasyonunun etkili olması için sosyal bilgiler dersinin vatandaşlık bilinci kazandırmasında incelenen araştırmaların sonuçları göstermektedir ki göçmen öğrencilerin vatandaşlık bilincinin oluşmasında sosyal bilgiler dersi önemli bir yer tutmaktadır.

Göç Sorunları Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Göçmen öğrencilerin yetiştikleri kültürden kopup kültürünü, dilini ve coğrafyasını bilmediği bir yere göç etmek zorunda kalması veya o topraklarda doğmasıyla birlikte ne yazık ki o toplumda dezavantajlı gruplar içerisinde yer alması kaçınılmaz bir sonuçtur. Kültür şokunun muhtemel olarak gözleneceği bu bireylerin yaşadığı topluma faydalı bir birey olarak kazandırılmasında ülkeler tarafından belirli çalışmalar yapılmakla birlikte, eğitim çağına ulaşan bu göçmen çocukların eğitim sistemi içerisine dahil edilerek yaşadığı topluma entegre edilmesi sağlanmaktadır. Türkiye’de önemli bir kesimin göçmenlerden oluşması nedeniyle bu çalışmalar önemli alanlara evrilmiştir. Eğitim sistemimize dil, iletişim ve kültür farklılığından dolayı dahil olamayan bu dezavantajlı gruplardan birisi olan göçmen öğrenciler için özellikle kültür alanında sosyal bilgiler dersi etkili olarak fayda etmekte olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi ile

göçmen öğrencinin yaşadığı topluma birey olarak katılarak ülkenin uzak hedeflerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Eğitim sistemimize dahil edilen bu göçmen öğrencilerin ders içi ve ders dışı faaliyetlerde belirli nedenlerden dolayı program hedeflerine ulaşamadığı gözlenmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretmenleri tarafından belirlenen bu nedenler genellikle birbirine benzer alanlarda görülmekte ve çözümü için öğretmenlerin yaptığı etkinliklerde benzerlik göstermektedir. Sınıflarında göçmen öğrencisi bulunan sosyal bilgiler öğretmenlerinin başta dil problemi olmak üzere öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, aile-çevre ilişkisi ve statülerinden kaynaklanan olumsuz nedenlerin eğitim sürecinin verimliliğini azalttığı görülmüştür. Bu sorunların aşılmasında öğretmenlerin izlediği yöntemler arasında öğretmenlerin göç ve göçmenler ile ilgili bilgilendirilmesi, göçmen öğrencilere uygulayabileceği yöntem ve teknikler hakkında hizmet-içi eğitim almaları ve okul rehberlik öğretmeni ile iş birliği içerisinde olarak öğrencinin eğitim sürecine katılması sağlanmaya çalışılmış ve bu çalışmalar sonucunda göç sorunlarının çözümünde etkililiği ortaya konulmuştur.

Başarı Düzeyi Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Eğitim süreci sonunda öğretmenler eğitim sürecinin etkililiği ve hedeflere ne düzeyde ulaşıldığını tespit etmek için farklı değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanırlar. Öğretmenler doğal olarak öğrencilerinden dönüt beklemektedir fakat göçmen öğrencilerin dili, doğdukları ülkenin kültürü ile göç ettikleri ülkenin kültürü arasındaki farklılıklar, göç ettikleri ülkeye kültürel uyum süreci sağlarken maddi ve manevi yetersizliklerle birlikte psikolojik uyumu da sağlaması oldukça zordur. Bu engeller öğrencinin akademik başarısına büyük bir etki etmektedir. Ebeveynlerinin eğitim sürecindeki rollerini tam olarak gerçekleştirememeleri de akademik başarılarının düşük olmasında etkilidir. Eğitim sürecine başladıkları ülkenin dili, eğitimi, hedefleri ve programının göç ettikleri ülke ile aynı olmaması bu sorunların yaşanacağını önceden göstermektedir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, Suriyeli öğrencilerin daha çok dil alanından kaynaklanan sorunlar yaşadığını bu nedenler eğitim ve öğretim sürecinin istendik yönde gerçekleşmesinde olumsuz bir etken olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenler göçmen öğrencilere içinde buldukları durumu aşmaları için onların bu durumunu göz önünde bulundurarak öğrencilerine gerekli ilgiyi, sevgiyi ve çabayı göstermeye dikkat etmektedirler. Onları anlamaya çalışmış, göç ve göçmen konusunda oluşacak yanlış algıları önlemek için kurumlarında göçmen öğrencilere karşı hoşgörülü ve kabullenici bir yaklaşım sergilenmesini sağlamışlardır.

Göçmen öğrenciye sahip olan öğretmenler bu öğrencilerden anlamlı farklılık gösterecek şekilde akademik başarı gelişimlerinin artmasını beklemiş, bu amaca yönelik çaba sarf etmişlerdir. Öğrencilerin düzeyine uygun şekilde eğitim sürecini gerçekleştirmişler, ek materyallere ve çeşitli yöntem-tekniklere başvurmuşlardır. Öğrencilerin dil problemini aşması için gerekli yönlendirmeleri yapmış aynı zamanda bu süreçte öğrencilerine rehberlik yapmışlardır. Dil eğitimi alan öğrencilerin iletişim problemini ortaya kaldırmaya başladığı dönemlerde öğrenme güdüsünün arttığı da gözlenmektedir.

Değerler Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Çocuklar değer öğretimi sürecine ilk olarak ailede başlarlar. Rol-model olarak ebeveynlerinin davranışları doğrultusunda kendi değer sistemlerini geliştirirler. Değer sistemleri ise öncelikle yaşadığı toplumun içerisinde oluşur. Göçmen öğrencilerin yaşadığı toplumdan göç ederek tanımadığı bir toplumun içerisine girmesi öğrencide ilk olarak değer yargılarının değişmesinde etkili olacaktır. Göç hareketinin yaşandığı ilk zamanlarda herkesin gözlemediği gibi açık şekilde farklı değer sistemlerinin çakışması sonucu Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitim sistemimize ayak uydurmadığı görülmüştür. Günümüze kadar yapılan çalışmaların olumlu sonuç vermesi ile bu olumsuz durumun önüne geçilmeye çalışılmış ve etkili sonuçlar verdiği görülmüştür. Değer sisteminin oluşmasında aile önemli bir rol oynadığı için ülkemizde toplumumuz tarafından kabul gören değerlerin, öncelikle Suriyeli göçmen öğrencilerin ebeveynlerinin benimsemesi gerekmektedir. Ebeveynleri ilgisiz olan göçmen öğrencilerin bu değerleri kazanmasında eğitim-öğretim faaliyetlerinin tam anlamıyla etkili olamayacağı öngörülür.

Ulusal değerler sistemine entegrasyonun, geldiği bölgede benimsenmiş olan değerler sistemi içerisindeki evrensel değerler iki değer sisteminin de ortak noktalarıdır. Demokrasi ve etik değerler gibi evrensel nitelikteki değerler toplumlar arasında değişmediği için bu öğrencilere kazandırılmasında en çok görülen değerler olduğu belirtilir. Evrensel değerleri benimseyen bir öğrenci için her nerede yaşarsa yaşasın temeli insan hak ve özgürlüklerine dayanan değer sistemlerinde iletişim kurmada engel olsa bile o değerleri göç ettiği toplum içerisinde de korur ve geliştirir.

Türk öğrenciler ile Suriyeli göçmen öğrencilerin değer yargıları oluşturmasında ise birçok değişken göz önüne alınarak yapılan çalışmalarda aile, çevre ve eğitim kurumlarının öğrencinin değer yargısı oluşturması üzerinde çok büyük etkisi olduğu bir kez daha gözlemlenmiştir.

Algı ve Görüşler Konusundaki Çalışmaların Sonuçları

Yapılan çalışmalarda mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıfların sosyal bilgiler öğretmenleri, mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflardaki Türk öğrencilerin Suriyeli göçmen öğrencilere yönelik algı ve görüşleri ve Suriyeli göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algı ve görüşleri araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve görüşlerinin genellikle Suriyeli göçmen öğrencilerin yaşadığı sorunlar çerçevesinde oluşmuş, bu yetersizliğin aşılmasında neler yapılabileceği üzerine çalışmalar düzenledikleri ve çalışmaların sonuçlarının anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Göçmen öğrencilerin içerisinde buldukları durumdan dolayı eğitim-öğretim faaliyetlerine etkili bir şekilde katılamadıkları bu nedenle de topluma entegrasyonlarında bir aksama olacağı görüşüne sahiptirler. Özellikle sosyal bilgiler dersinin etkili bir vatandaş yetiştirmede önemli rol oynadığı ve öğrencilerin başta dil ve iletişim problemi olmak üzere farklı alanlarda yaşadığı yetersizliklerin bu dersin verimliliğini düşürdüğünü ve eğitim süreci sonunda istenen hedeflere ulaşmalarında görülebilir bir fark olduğu belirtilmektedir. Sosyal bilgiler ders materyallerinin göçmen öğrencilere uygulanabilmesi için öncelikle dil ve iletişim problemlerinin ortadan kaldırılması gerektiğini, bu probleme yönelik okullarında dil kursları açıldığı ve bu öğrencilerin kurslara yönlendirildiği belirtilir. Türk ve Suriyeli öğrencilerin ortak paydada buluşması için sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alan evrensel değerlerle ilgili kazanımların üzerinde durulması gerektiği, ulusal nitelikteki değerlerin kazandırılmasında ek öğretim ve farklılaştırılmış öğretim yöntemleri uygulanması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Suriyeli göçmen öğrencilerin sosyal bilgiler algısı ve görüşlerini inceleyen araştırmalarda, sosyal bilgiler dersinin öğrencilerde nasıl bir etki bıraktığı, dersten beklentileri ve sosyal bilgiler öğretmenleri üzerine düşünceleri araştırılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin birçok sosyal bilimden oluşması sosyal bilgiler programının çok yönlü şekilde düzenlenmesini sağlamıştır. İçerisinde başlıca tarih, coğrafya, siyaset, ekonomi ve sosyoloji disiplinleri barındırdığı için öğrenci için bu ders hayata hazırlık için oldukça önemli görülmektedir. Bireyi yaşadığı topluma kazandırmak ve ülkenin genel hedeflerine ulaştırmak için önemli görülen sosyal bilgiler dersi göçmen öğrenciler için de öneminin fark edildiği bir ders olarak görülmekte olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde uygulanan sosyal bilgiler dersinin ulusal değerlerimiz göz önüne alınarak oluşturulduğu için göçmen öğrencilerin Türk Değer ve Yargıları ve Türk Kültürünü öğrendikleri bir ders olarak görülmesi ve öğrencilerin göç ettikleri topluma uyumunu sağlayan bir ders olmasını sağlamıştır. Sosyal bilgiler dersinin bu amaçların yanında önemli hayat becerilerini kazandırmakta rolü olduğu bilinmektedir. Henüz gelişim çağında olan bu öğrencilerin hayata hazırlık döneminde oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan sosyal bilgiler dersinin onlar için olumlu etki yaratan bir ders olarak görüldüğü ortaya konmuştur. Öğrencilerin ders kitapları ve materyallere yönelik görüşleri ise dil ve iletişim probleminin getirdiği olumsuz nedenlerden dolayı istenen etkiyi yaratmamıştır. Bu dil ve iletişim problemini aşmak için kurs ve ek-ders alan öğrencileri için ise ders kitabı ve materyalleri anlamlı bir araç olarak görülmektedir.

Göçmen öğrencilere yönelik Türk öğrencilerin algı ve görüşleri ise, Türk öğrencilerin göç hareketi ile ilgili bilgiye sahip olmaları, onların yetersizlikleri ve durumlarının farkında olmaları ve kurum içerisindeki tutumdan dolayı olumlu bir hava gözlenmiştir. Göçmen öğrencilere yönelik olumlu tutum ve davranışları, göçmen öğrencilerin topluma kazandırılmasında önemli bir etken olduğu da görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A. (2020). *Dijital Göçmenler Üzerine Bir Çalışma: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Teknolojileri Kullanımı Hakkındaki Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Akdovan, M. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Mülteci Konusu ile İlgili Farkındalık Düzeyleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Alpaslan, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Suriyeli öğrenciler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Alshirah, M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyon Sorunları: Türkçe Eğitimi* (Yayımlanmış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Arattırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Ardoğan, E. (2021). *Mülteci Öğrencilerin (Suriyeli) Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Tespiti* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arıcıoğlu, D. D. A. & Avcı, R. (2021). Suriyeli göçmen öğrencilerde farklılıkların kabulü ve öğrencilerin saldırganlık davranışlarına yönelik önleyici rehberlik hizmetleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 765-784. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.891122>
- Atkins, S., Lewin, S. ve Smith, H. (2008). Conducting a meta-ethnography of qualitative literature: lessons learnt. *BMC Med Res Methodol.* 8(21). 07/05/2022 tarihinde <https://bmcomedresmethodol.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2288-8-21#additional-information> adresinden erişilmiştir.
- Ayaz, A. (2019). *Barış ve Farklılıklara Saygı Değerlerine İlişkin Suriyeli Öğrenciler ile Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Aydeniz, S. ve Sarıkaya, B. (2021). Göçmen çocukların eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 385-404. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.959700>
- Bahadır, E. (2021). Göçmen öğrencilerin matematik eğitiminde etnomatematik yaklaşımının kullanılması. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 577-594. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.959829>
- Bayram, Ö. F. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Çizimlerinde Sosyal Bilgiler Dersi ve Öğrenme-Öğretme Süreci* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Bozkaya, H. (2020). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Etkin Vatandaşlık Ünitesinin Göçmen Çocukların Vatandaşlık Bilinç Düzeyleri Üzerine Etkisi* (Yayımlanmış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Education ve Science/Eğitim ve Bilim*, 39(174). 33-38. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Çetin, A. ve Ağçam, R. (2021). Göçmen öğretmen adaylarının eğitim fakültesinde almış oldukları eğitime ilişkin algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de Ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 875-893. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.902519>
- Dağaşan, E. ve Aydın, S. (2017). Göçün sosyal hayata yansımaları: 93 harbi döneminde oltu’dan tokat’a bir göç hikayesi, M. Köse (Editör), *Göç II*, (737-740), Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Demircan, N. (2019). Suriyeli göçmen öğrencilerin sorunlarının giderilmesinde okul müdürü liderliği. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1), 16-34. 17/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijolt/issue/45248/566854> adresinden erişilmiştir.
- Dilek, H. ve Demiral, Ü. (2021). Öğretmen adaylarının gözünden göçmen çocuklara yönelik erken çocukluk eğitiminin kalitesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 633-660. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960528>
- Ekinci, H. (2021). *Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algısının Çiz-Yaz-Anlat Tekniği ile İncelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 17-30. 09/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25891/272819> adresinden erişilmiştir.
- Fansa, M. (2021). Kimim ben? Göçmen, sığınmacı, mülteci, yabancı, vatansız ve geçici koruma: Türkiye’deki Suriyeliler. *Antakiyat Dergisi*, 4(2), 289-306. 03/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/antakiyat/issue/65976/1019445> adresinden erişilmiştir.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) (2022). *Geçici koruma*. 07/05/2022 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişilmiştir.
- Halavurt, H. ve Şahin Zeteroğlu, E. (2018). Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (65), 94-105. 12/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhsbd/issue/36059/404857> adresinden erişilmiştir.
- Işık, M, Bahat, İ., Öncüler, İ. ve Özdemir, A. (2021). İstanbul ili Beylikdüzü ilçesinde yaşayan göçmen öğrencilerin deneyimlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 925-950. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.951813>
- Kabapınar, Y. (2015). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kayacan, K. & Güneş Koç, R. S. (2021). Göçmen öğrencilerin evrensel fen okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi: öğretmenler bu konuda ne düşünüyor? *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye’de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 547-575. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.960064>

- Keçeci, Y. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Göçmen Sorununa ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Bakış Açıları* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolukırcık, S. (2020). Eğitim Sistemine Katılımın Dayanıklılık Geliştirmedeki Rolü: Suriyeli Göçmen Çocuklar Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 189-202. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/54046/704345> adresinden erişilmiştir.
- Özbilek, M. (2022). *Sosyal bilgiler dersini alan Suriyeli ve Türk ortaokul öğrencilerinin temel değerlerinin ve demokratik bilinçlerinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, D. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdemir, M. (2020). *Kültürel uyum sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve uygulamaları: Suriyeli sığınmacı öğrenciler örneği* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Pehlivan Yılmaz, A. (2019). *Sosyal Bilgiler Dersinde Kültüre Duyarlı Eğitim Uygulamaları: Mülteci Öğrencilerle Etkileşim* (Yayımlanmış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Pelin, A. (2021). *Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (Piktes) Kapsamında Kullanılan Türkçe Öğreniyorum Kitap Seti ile Hayat Boyu Türkçe Kitap Setindeki Türkçe Okuma Metinlerinin Değerler Eğitimi ve Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 52-64. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.4c2s3m>
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Bayram Tay ve Adem Öcal (Editör). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (2-18). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Selimbeyoğlu, E. (2022). Göç sürecine travma perspektifinden bir bakış. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 1-11. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpd/issue/70403/1078974> adresinden erişilmiştir.
- Sertkaya, A., ve Yılmaz, Y. (2016). II. Dünya savaşı başlangıcında Belçika'daki Türk öğrenciler. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 2(2), 130-139. <https://doi.org/10.21551/jhf.v2i2.5000189215>
- Şahin, M. (2019). *Görsel ve İşitsel Materyal Desteği ile Fen Öğretimi: Suriyeli Öğrenciler Örneği* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kilis.
- Şanlı, B. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitime ve sosyal bilgiler dersine entegrasyonları hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

- Şimşek, H. ve Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeuibfd/issue/41906/505306> adresinden erişilmiştir.
- Tay, B. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Editör). *Sosyal bilgilerin temelleri* (5-22). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Tekindal, M. ve Tonbalak, K. (2021). Nitel araştırmalarda meta-sentezin kapsamı ve yaşlılık alanında meta-sentez örnekleri. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21(2), 235-268. <https://doi.org/10.54961/uobild.1036670>
- Turan, M. ve Fansa, M. (2021). Göçmen çocukların Türkçe öğreniminde yaşadıkları problemler. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt: Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi, 11-26. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.958878>
- Uygun, S. (2020). *Ana Dili Türkçe Olmayan Suriyeli Göçmen Öğrencilere İlk Okuma Yazma Öğreten Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Öğretmenlerin Çözüm Önerileri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Uzunay, Ş. (2022). *Suriyeli Öğrencilerin Fen Kavramlarını Anlamalarında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Adıyaman.
- Ünal, R. ve Gedik, M. (2022). Türkiye'de göç yönetimi ve sosyal hizmet bakış açısından bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 52-70. 13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpd/issue/70403/1127644> adresinden erişilmiştir.
- Yurdakul, A. & Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle göçmen/mülteci öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 46-58 .13/05/2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aduefebder/issue/41071/42803> adresinden erişilmiştir.
- Zayımoğlu Öztürk, F. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Extended Abstract

Introduction

As a result of wars, economic reasons, cultural factors, social crises and natural disasters, people migrate forcibly. Migration creates problems in the country of origin as well as in the country where the immigrants arrive. We see a lot of negative effects of migration on the country and social structure in studies where the migration movement, which has many examples until today, is handled in terms of our country.

The geography of our country is located on the migration routes. Different policies have been applied to immigrants since the Turks first settled in this region. In the first years of the Republic, the same situations were experienced, immigrants either came to Europe as a transit place or used Turkey to settle (Dağaşan and Aydın, 2017). The most important of these migration movements is the migration movement, which is the result of the Syrian civil war that is still going on today. With the start of the first migration movements in 2011, Syrian refugees were admitted to our country under temporary protection in the cities of Southeastern and Eastern Anatolia. The current number of Syrian refugees accepted since 2011 is 3,762,385 (Immigration Administration [GIB], 2022).

The aim of this research is to evaluate the previous studies on the educational process of immigrant students and social studies course by using the meta-synthesis method and evaluate the problems experienced by immigrant and refugee students who are granted temporary protection during the social studies education process, the problems experienced by teachers, student and teacher views and opinions. to combine the findings of other studies in harmony with each other, to ensure statistical integrity by increasing the sample size, to create a larger sample group by combining the data of independent studies on the social studies education process of immigrant students, to make the results of studies dealing with similar methods, study groups and problems more valid and to create a source for future studies.

Method

In this research, studies on immigrants in the field of social studies will be analyzed in detail with the Meta-synthesis method. It will be interpreted by integrating the qualitative findings of interrelated independent studies in this field in a harmonious manner, turning them into themes, categories, and codes. While applying this approach, the main purpose is to examine the studies conducted in a common area in certain themes/categories and to evaluate the findings and results. Therefore, one of the most important points for a healthy application of the meta-synthesis method in research is to find a partnership between the studies to be examined.

Findings

In this part of the research, the analysis and synthesis of the studies on Social Studies and immigrant students are included. In this section, the coded studies will be handled and tabulated in different ways according to certain themes.

Synthesis of Studies on Citizenship Awareness

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Immigrant Students were combined and their effects were compared. As a result of this process, the sample size on Citizenship Awareness is 51. In the studies, the main problem was the effect of the Social Studies course on the citizenship consciousness of immigrant students, and quantitative and qualitative data were collected in the process.

Synthesis of Studies on Migration Issues

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Migrant Students were combined and their effects were compared. The main problem of the research conducted because of this process is to investigate how effective the social studies course is in solving the migration problems (Communication etc.). The total sample size is 42 Social Studies teachers.

Synthesis of Studies on Level of Success

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Migrant Students whose subject is the level of success were combined and their effects were compared. As a result of this process, the main problem of the research is to determine how the social studies course influences increasing the success level of immigrant students. Data were collected through qualitative research processes in the research process. The sample size is 27 students and 1 teacher. In the research, it is seen that immigrant students cannot fully participate in the education process due to existing problems and they are insufficient in forming the desired behaviors.

Synthesis of Studies on Values

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Migrant Students, the subject of which are values, were combined and their effects were compared. As a result of the comparisons, studies on social studies and values on immigrants have worked to make the value teaching process of immigrant students more efficient. Gaining universal values such as democracy, peace and respect for differences was emphasized. The sample size of the studies consisted of 386 students and 10 teachers. Data were collected through the qualitative research process and when the findings were evaluated, it was stated that there were differences in the value teaching process due to the students imitating what they first saw from their role-model parents.

Synthesis of Studies on Perceptions and Opinions

As a result of the data obtained, the findings of the studies on Social Studies and Immigrant Students were combined and their effects were compared. It has been confirmed that the findings of the studies are consistent with each other. Social studies course is one of the most important tools for immigrant and refugee students to gain a life view, as social studies is a discipline that helps the child to form his/her world view. Detailed studies have been carried out on the perceptions of immigrant students and the perception of immigrant students, and studies have been created that offer solutions to the immigrant problem, which is an important problem area today, and offer suggestions about its application.

Conclusion and Discussion

Results of Studies on Citizenship Awareness

As a result of the studies on the citizenship awareness of immigrant students, it has been seen that the social studies course has contributed to the integration of the students who immigrated from their country and who try to establish a citizenship bond in a society where they do not know the language, culture, and geography, into our country and our education system. With the social studies course, he learns the skills and values such as communication skills, the culture of the society he lives in, the law and social rules, the homeland, the flag, justice, tolerance and respect for differences.

Results of Studies on Migration Issues

Unfortunately, it is an inevitable result that immigrant students are forced to leave the culture they grew up in and migrate to a place where they do not know its culture, language and geography, or are born in that land, and unfortunately take place among disadvantaged groups in that society. While certain studies are carried out by countries to bring these individuals, who are likely to experience culture shock, as beneficial individuals to the society they live in, these immigrant children who have reached the age of education are included in the education system and integrated into the society they live in.

Results of Studies on Level of Success

At the end of the education process, teachers use different evaluation methods and techniques to determine the effectiveness of the education process and the level of achievement of the goals. Teachers naturally expect feedback from their students, but the language of immigrant students, the differences between the culture of the country they were born in and the culture of the country they immigrated from, while providing the cultural adaptation process to the country they migrated to, it is very difficult to provide psychological adaptation with material and moral inadequacies.

Results of Studies on Values

Children first start the value education process in the family. They develop their own value systems in line with the behavior of their parents as role models. Value systems are formed primarily within the society in which they live. Migrant students immigrating from the society they live in and entering a society they do not know will be effective in changing the value judgments of the student first. As everyone observed in the first days of the migration movement, it was seen that Syrian immigrant students could not keep up with our education system because of the overlapping of different value systems.

Results of Studies on Perceptions and Opinions

In the studies conducted, the social studies teachers of the classes with refugee students, the perceptions, and views of the Turkish students in the classes with the refugee students towards Syrian immigrant students, and the perceptions and views of the Syrian immigrant students towards the social studies course were investigated.

As a result of the research, social studies teachers' perceptions and views were generally formed within the framework of the problems experienced by Syrian immigrant students, they organized studies on what can be done to overcome this inadequacy, and they stated that the results of the studies showed a significant difference.